

INFORMACIJA

O

pristupanju Crne Gore Marakeškom sporazumu o olakšavanju pristupa objavljenim djelima za slijepe osobe, osobe sa oštećenjem vida ili osobe sa drugim poteškoćama u korišćenju štampanih materijala

Svake godine, milioni knjiga objavljuju se širom svijeta, a samo 1–7% su raspoložive za 285 miliona osoba u svijetu koje su slijepe ili imaju poteškoće sa vidom, dok 90% od njih žive u zemljama u razvoju, sa niskim primanjima.

Marakeški sporazum za olakšavanje pristupa štampanim djelima za slijepe osobe, osobe sa oštećenjem vida ili osobe sa drugim poteškoćama u korišćenju štampanih materijala ("Marakeški sporazum") usvojen je od strane država članica Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) na Diplomatskoj konferenciji održanoj u Marakešu, 27. juna 2013. godine, sa ciljem da riješi ovaj problem.

Marakeški sporazum pokazuje da su sistemi autorskog prava važan dio rješavanja izazova poboljšanja pristupa knjigama i drugim štampanim djelima za osobe kojima nije moguć pristup štampanim djelima.

Marakeški sporazum je od samog početka uživao snažnu podršku država širom svijeta. Veliki broj država članica WIPO-a potpisao je ovaj sporazum na kraju Diplomatske konferencije u Marakešu, u junu 2013. godine. Evropska unija je predala notifikaciju o potvrđivanju Marakeškog sporazuma tokom 58. zasjedanja skupština država članica WIPO-a, koje je održano u Ženevi, od 24. septembra do 2. oktobra 2018. godine. Sjedinjene Američke Države pristupile su Marakeškom sporazumu 8. februara 2019. godine, kao pedeseta država članica Sporazuma. Ukupno 61 država članica WIPO-a je do sada pristupila Marakeškom sporazumu, s tim što se Evropska unija smatra jednom članicom, pa je samim tim i broj država članica realno značajno veći.

OBAVEZE ZA DRŽAVE ČLANICE

Marakeški sporazum zahtijeva od ugovornih strana da ispune dvije glavne obaveze prilikom implementacije ovog sporazuma na nacionalnom nivou, mada to mogu uraditi i kroz usaglašavanje sa svojim pravnim sistemima. Prva obaveza jeste da se obezbijedi ograničenje ili izuzeće u odnosu na autorsko pravo, kako bi se omogućilo "korisnicima" ili "ovlašćenim subjektima" da urade sve izmjene koje su potrebne kako bi se napravila kopija nekog djela u pristupačnom formatu za osobe sa teškoćama u pristupu štampanim djelima. Druga obaveza je da se omogući prekogranična razmjena onih pristupačnih kopija koje su napravljene u skladu sa ograničenjima i izuzecima iz Marakeškog sporazuma, ili u skladu sa zakonom.

Dakle, svaka država koja usvoji Marakeški sporazum obavezna je da kreira jedno ili više ograničenja ili izuzetaka od autorskog prava.

Ova ograničenja i izuzeci znače da su određena postupanja dozvoljena bez povrede autorskog prava. Dozvoljeni postupci služe interesima korisnika koji, saglasno Marakeškom sporazumu, uključuju sve koji ima poteškoće u čitanju štampanih materijala, bilo zato što su slijepi ili sa oštećenim vidom, ili imaju neku drugu fizički nedostatak koja im ne dozvoljava da čitaju štampani materijal (na primjer, ako ne mogu da drže knjigu ili okreću stranice).

Na osnovu takvih ograničenja i izuzetaka, bilo koje djelo može se kopirati da bi se pretvorilo u pristupačni format. Poput termina "korisnik", termin "djelo" i "pristupačni format" u Marakeškom sporazumu su definisani sasvim široko. Djela uključuju audio-knjige, kao i tekstove, notacije i odgovarajuće ilustracije, dok je pristupačni format bilo koji format (uključujući digitalni) koji omogućava korisniku da čita ili pristupi sadržaju na za njega izvodljiv i podoban način, kao i nekom ko nema nesposobnost čitanja štampanih materijala.

Djela u pristupačnom formatu mogu koristiti samo korisnici predviđeni odredbama Marakeškog sporazuma. Međutim, vlade država članica mogu dozvoliti neprofitnim ovlašćenim subjektima da kreiraju pristupačne kopije i stavljaju ih na raspolaganje korisnicima.

Ugovorne strane Marakeškog sporazuma obavezne su takođe da dozvole prekograničnu razmjenu djela u pristupačnom formatu koja su proizvedena u skladu sa Marakeškim sporazumom ili drugim propisom. Prekogranična razmjena djela znači da je dovoljno da svako djelo u pristupačnom formatu bude kreirano jednom. Shodno tome, države mogu ujediniti svoje napore, povećavajući na taj način ukupan broj pristupačnih formata.

BENEFITI OD PRISTUPANJA

Marakeški sporazum ima jedan zajednički cilj i benefit: da poveća pristup knjigama, časopisima i drugim štampanim materijalima za onu populaciju u svijetu koja ima poteškoće u čitanju štampanih materijala. Namjera je da se ovaj cilj postigne tako što će se olakšati kreiranje i prekogranična raspodjela pristupačnih kopija.

Implementacijom Marakeškog sporazuma države mogu poboljšati edukaciju i životne prilike značajnog broja svojih građana, implementirati principe iz međunarodnog zakonodavstva u oblasti ljudskih prava i stimulisati ekonomski razvoj i društveni napredak.

Očekuje se da će Marakeški sporazum imati konkretne pozitivne efekte na sve zemlje u kojima bude implementiran, uključujući zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje, u kojima živi najveći broj osoba sa poteškoćama u pristupu štampanim materijalima.

Očekivani benefiti uključuju:

a) Povećanu svijest o izazovima sa kojima se suočava zajednica i pojedinci koji imaju poteškoće u pristupu štampanim djelima.

Marakeški sporazum je instrument koji podstiče diskusije i podiže svijest o potrebi za politikama koje će donijeti benefite osobama sa ovakvim poteškoćama. Implementacija Marakeškog sporazuma može da obezbijedi pristup djelima za osobe sa drugim poteškoćama, ili da pokrene akcije za implementaciju dodatnih odredbi Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom, u korist šire zajednice osoba sa određenim poteškoćama.

b) Povećani pristup obrazovanju

Obrazovanje nesumnjivo ima ključnu ulogu u društvu i nemjerljivi uticaj na živote pojedinaca. Pristup obrazovnim materijalima u pristupačnom formatu je od suštinskog značaja za obezbjeđivanje uslova osobama sa poteškoćama u čitanju štampanih djela da iskoriste obrazovne mogućnosti. Istovremeno, obrazovne institucije su jedine koje su sposobne da ponude svoje usluge pojedincima sa poteškoćama u čitanju štampanih djela, ako im omoguće da i oni imaju pristup štampanim materijalima u pristupačnom formatu. Marakeški sporazum će poboljšati raspoloživost obrazovnih materijala u pristupačnom formatu, tako da osobe sa poteškoćama u čitanju štampanih djela mogu uživati u jednakom pristupu obrazovanju.

c) Poboljšana socijalna integracija i kulturna participacija

Jednaki pristup zajedničkim izvorima znanja i informacija od ključnog je značaja ne samo za učenje, već i za socijalnu inkluziju i kulturnu participaciju. Poboljšanjem pristupa kako edukativnim, tako i materijalima za razonodu Marakeški sporazum će olakšati veću inkluzivnost osoba koje imaju poteškoće u čitanju štampanih djela u kulturni i socijalni život njihovih zajednica.

Materijali za razonodu, kao što su knjige, novine i časopisi imaju jasnu zabavnu i informativnu funkciju u društvu, kao i važnu ulogu u izražavanju i diseminaciji lokalne kulture. Od jednakog je značaja da osobe sa poteškoćama u čitanju štampanih materijala u svojoj zajednici imaju pristup ovakvim materijalima, koji im omogućavaju da u potpunosti učestvuju u društvenim događajima kao konzumenti ili kreatori.

d) Ublažavanje siromaštva i povećani doprinosi nacionalnoj ekonomiji

Individualni profesionalni razvoj umnogome zavisi od nivoa obrazovanja. Obezbeđenjem pristupa materijalima za učenje u pristupačnim formatima, implementacija Marakeškog sporazuma može postati moćan alat za ublažavanje siromaštva, kroz obezbjeđivanje mogućnosti za osobe sa poteškoćama u čitanju štampanih djela za njihov profesionalni razvoj, pri tom im dajući mogućnost da doprinesu njihovim lokalnim ekonomijama, kao i da postanu ekonomski samodovoljni, odnosno da mogu sami sebe da izdržavaju.

Pored toga, povećanjem fokusa na djela u pristupačnom formatu i poboljšanjem sigurnosti o tom sistemu za njihovu proizvodnju i distribuciju na osnovu nacionalnih zakona o autorskom pravu, Marakeški sporazum će ojačati investicije u industrije koje su povezane sa autorskim pravom, a koje su ključni pokretači ekonomskog rasta i razvoja.

ODNOS SA DRUGIM MEĐUNARODNIM SPORAZUMIMA

Marakeški sporazum je u potpunosti kompatibilan sa drugim međunarodnim sporazumima o autorskom pravu i intelektualnoj svojini. Ograničenja ili izuzeci od autorskog prava, koja su ugovorne strane Marakeškog sporazuma obavezne da uvedu, ispunjavaju sve kriterijume za ograničenja i izuzetke od autorskog prava na osnovu drugih sporazuma, uključujući takozvani "test u tri koraka".

Marakeški sporazum se takođe dobro uklapa sa međunarodnim pravom u oblasti ljudskih prava. Sporazum je u potpunosti u saglasnosti sa principima osnovnih ljudskih prava iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.

ULOGA WIPO-A U ADMINISTRIRANJU I IMPLEMENTACIJI MARAKEŠKOG SPORAZUMA

Kao specijalizovana agencija UN za pitanja intelektualne svojine, WIPO administrira Marakeškim sporazumom. WIPO obezbjeđuje državama članicama informacije o Marakeškom i drugim sporazumima o autorskom pravu.

WIPO takođe nudi široku podršku državama koje su zainteresovane da pristupe Marakeškom sporazumu, uključujući savjetodavnu podršku i podršku u izradi nacrtu legislative za implementaciju odredbi ovog sporazuma.

Međutim, rad WIPO-a na podršci ciljevima Marakeškog sporazuma ide i dalje od toga. U cilju okončanja globalne "gladi" za knjigama, neophodna je praktična akcija, kao i izmjene zakona o autorskom pravu. Prepoznajući ove potrebe, u junu 2014. godine, WIPO je lansirao Konzorcijum za pristupačne knjige (Accessible Book Consortium - ABC).

ABC je savez pod vođstvom WIPO-a koji uključuje organizacije koje predstavljaju ljude sa poteškoćama u čitanju štampanih materijala, kao što su Svjetska unija slijepih (World Blind Union), biblioteke i organizacije koje predstavljaju autore i izdavače.

PROCJENA NEOPHODNIH FINANSIJSKIH SREDSTAVA

Za pristupanje i implementaciju Marakeškog sporazuma nije potrebno obezbijediti dodatna sredstva iz budžeta Crne Gore.

Prepoznajući značaj Marakeškog sporazuma i benefite koje donosi slijepim osobama, osobama sa oštećenjem vida ili osobama sa drugim poteškoćama u korišćenju štampanih materijala, smatramo da postoji potreba za pristupanjem Crne Gore Marakeškom sporazumu o olakšavanju pristupa objavljenim djelima za slijepe osobe, osobe sa oštećenjem vida ili osobe sa drugim poteškoćama u korišćenju štampanih materijala, te da bi potvrđivanje ovog sporazuma bilo svrsishodno i neophodno.

S tim u vezi, predlažemo da Vlada Crne Gore donese sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Vlada Crne Gore je na sjednici od _____ 2020. godine razmotrila i usvojila Informaciju o pristupanju Crne Gore Marakeškom sporazumu o olakšavanju pristupa objavljenim djelima za slijepe osobe, osobe sa oštećenjem vida ili osobe sa drugim poteškoćama u korišćenju štampanih materijala.
2. Zadužuje se Ministarstvo ekonomije da izradi i Vladi Crne Gore dostavi Predlog zakona o potvrđivanju Marakeškog sporazuma o olakšavanju pristupa objavljenim djelima za slijepe osobe, osobe sa oštećenjem vida ili osobe sa drugim poteškoćama u korišćenju štampanih materijala.